

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

Список використаних джерел:

1. Звіт за результатами дослідження «Сприяння дотриманню прав дітей, що постраждали від збройного конфлікту та забезпечення державних гарантій їх захисту» станом на 24 січня 2021 року. URL: <https://sich-pravo.org/zvit-za-rezultatamy-doslidzhennya-spryyannya-dotrymannyu-prav-ditej-shho-postrazhdaly-vid-zbrojnogo-konfliktu-ta-zabezpechennya-derzhavnyh-garantij-yih-zahystu/>
2. Конвенція про права дитини 1989 [Архівовано 22 травня 2017 у Wayback Machine] / Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. – Т. 3 : К – М. – 792 с.
3. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі у збройних конфліктах від 1 січня 2000 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_795
4. Додаткові протоколи 1977 до Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 [Архівовано 5 червня 2017 у Wayback Machine] / Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – Т. 2 : Д – Й. – 744 с.
5. Конвенція міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588

Ключові слова: захист прав дітей, російська війна проти України, військові злочини, міжнародне право, рада ЄС, захист дітей в умовах збройного конфлікту, інтеграція до європейської спільноти.

Key words: protection of children's rights, Russian war against Ukraine, war crimes, international law, Council of the EU, protection of children in armed conflict, integration into the European community.

GONCHARENKO VLADA

*National University "Odesa Law Academy",
Associate Professor of the Department of Civil Law, Ph.D.*

TERMINATION OF THE OBLIGATIONS DUE TO IMPOSSIBILITY OF ITS PERFORMANCE: FORCE MAJEURE CLAUSE V. HARDSHIP CLAUSE (CLAUSULA REBUS SIC STANTIBUS)

The stability of contractual legal relations and strict application of the principle of *pacta sunt servanda* are necessary conditions for the development of a sustainable legal system. An essential change in circumstances that the parties relied on when concluding a contract assumes particular risk significance during the contract's performance, which can lead to an imbalance of the parties' obligations under the contract.

In the war conditions in Ukraine, applying the mechanism of termination or change of contracts due to a significant change in circumstances becomes

especially important. This is because it may not be possible to use the force majeure concept in territories where there are no direct military operations, but the fulfillment of obligations is impossible due to constant shelling and significant destructions.

Under the civil legislation of Ukraine, the performance of a contract is possible but significantly complicated in the event of a significant change in circumstances. A change in circumstances is significant if they have changed to such an extent that, if the parties could have foreseen it, they would not have concluded the contract or would have concluded it on different terms. A significant change in circumstances can be qualified as a type of impediment beyond the debtor's control.

Force majeure is used when an unforeseeable event that is out of one party's control makes it impossible to fulfill their contractual obligations, even if they took reasonable precautions.

Hardship, on the other hand, refers to situations where fulfilling the contract is still possible, but significant changes in circumstances have made it in an economic sense impractical.

The problem of the differences between such types of impediments beyond the debtor's control, such as force majeure and circumstances that have changed significantly (*clausula rebus sic stantibus*), has not yet found its reflection in civil literature under the legislation of Ukraine. There is also no unified approach in judicial practice to resolve disputes regarding the change or termination of a contract due to a significant change in circumstances, making the performance of the contract excessively burdensome.

Clauses regarding substantial changes in circumstances are usually not included in the content of a contract. Therefore, it is necessary to analyze theoretically the cases where the impossibility of performance arises due to force majeure, and when it arises due to a substantial change in circumstances as a basis for modifying or terminating the contract.

Most national laws and Codified Laws of Europe contain provisions on force majeure and/or hardship. The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) [1] contains only a force majeure clause, but it does mention any rules on hardship. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR) [2] contains provisions dealing with force majeure and hardship.

It is crucial to recognize that force majeure and hardship are two distinct principles, although they may sometimes be treated as identical. They differ in their preconditions and legal consequences. To invoke force majeure, a party's legal obligations must become impossible for everyone due to circumstances beyond anyone's control. On the other hand, hardship is based on the idea that the contractual circumstances have changed in a way that the parties did not anticipate at the contract's inception. Even though the contractual obligations can still be fulfilled in principle, it does not make economic sense to do so.

The legal consequences of both doctrines are significantly different. Force majeure results in one party being unable to fulfill its contractual obligations (impossibility) and therefore being released from such obligations during the force majeure period. The legal implication of hardship is that the party

for whom the underlying circumstances have substantially changed can still fulfill their contractual obligations and perform the contract, but the performance has become economically meaningless.

References:

1. United nations convention on contracts for the international sale of goods (1980). Retrieved from: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09951_e_ebook.pdf
2. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of reference (DCFR). Full Edition. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group) / Ed. by Christian von Bar and Eric Clive. Vol. I–VI. Munich, 2009. – 4795 p. http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf

Key words: contract, hardship clause, force majeure, obligations, a significant change in circumstances, risk.

Ключові слова: контракт, застереження про труднощі, форс-мажор, зобов'язання, істотна зміна обставин, ризик.

КРИВЕНКО ЮЛІЯ ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВО НА СВОБОДУ СОВІСТІ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Сучасне розуміння відносин між армією та релігійними організаціями, як правило, зводиться до необхідності введення у збройних силах інституту капеланства, офіційно прийнятої форми задоволення релігійних потреб військовослужбовців, відповідно до законодавства України. Тривала полеміка, з цього приводу призвела до прийняття Закону України «Про Службу військового капеланства» [1], однак залишилися ряд питань, які потребують подальшого вдосконалення.

Однією з найважливіших передумов боєздатності армії є усвідомлення громадянами України військової служби як громадянського та патріотичного обов'язку, а також здорова морально-психологічна атмосфера в армійському середовищі. Однак, у свою чергу, ідейно-політичний та морально-психологічний стан військовослужбовців залежить від ступеня ставлення до особи її законних прав та інтересів, зокрема у сфері свободи совісті та віросповідання.

Слід зазначити, що вплив релігійних догм та інститутів на стан національної безпеки представляє великий науковий інтерес і заслуговує на підвищену увагу з боку держави, і насамперед, до тих релігійних проблем, які впливають на її обороноздатність. Ігнорування та замовчування цих проблем, ухилення від їх дослідження та правильного вирішення можуть призвести до соціальних конфліктів.

Чанишева Аліна Рашидівна	
До питання про правову природу кредиторських обов'язків	504
Nekit Kateryna	
The concept of digital assets in a broad and narrow sense	506
Калітенко Оксана Михайлівна	
Проблемні питання гіг-контрактів у сучасних умовах	508
Бабич Ірина Григорівна	
Принцип справедливості і категорія «справедливість» у римському приватному праві	510
Bernaz-Lukavetska Olena	
On the question of defining the parties to an agreement on the grant of a consumer loan in Ukraine and Poland	513
Глиняна Катерина Михайлівна	
Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану	515
Goncharenko Vlada	
Termination of the obligations due to impossibility of its performance: force majeure clause v. hardship clause (clausula rebus sic stantibus)	518
Кривенко Юлія Василівна	
Право на свободу совісті та віросповідання військовослужбовців	520
Матійко Микола Володимирович	
Окремі аспекти соціальних функцій цивільного права	522
Мінченко Дар'я Анатоліївна	
До питання про відшкодування шкоди в умовах перехідного правосуддя	525
Омельчук Олександр Сергійович	
До питання визначення правового статусу агрегаторів послуг	529
Орзіх Юрій Геннадійович	
Право на заповіт. Порівняльний аналіз законодавства Швеції та України	531
Токарева Віра Олександрівна	
До питання прийняття юридично значущих рішень із застосування алгоритмів	534
Павлова Вікторія Георгіївна	
Різновиди непоіменованих договорів у сфері надання медичних послуг	537
Фасій Богдан Володимирович	
Верховенство права і судовий розсуд: до проблеми співвідношення	540
Данильченко Олена Валентинівна	
Оновлення цивільного законодавства: питання законодавчого закріплення об'єкту цивільних прав	544